

יוזמת טראמפ לרצועת עזה: סיכונים והזדמנויות

תמיר הימן ועופר גוטרמן | 30 בספטמבר, 2025 | גיליון 2044

יוזמת טראמפ לרצועת עזה, שקיבלה את תמיכתם של ראש הממשלה בנימין נתניהו ושל מדינות ערב, מהווה ניסיון חשוב לשבור את המבוי הסתום שאליו נקלעה ישראל במלחמתה בחמאס, ולעבור ממסגרת של עימות דו-צדדי למהלך רב-צדדי במעורבות ארצות הברית ומדינות ערב. כמו כן מסמנת היוזמה כוונה מבורכת לשלב את המעשה המדיני עם המעשה הצבאי, באמצעות שיקום הרצועה וטיפול חלופה שלטונית ורעיונית לחמאס, כמאמצים חיוניים במסגרת אסטרטגיה רב-ממדית למיגורו של הארגון. היוזמה חיונית לישראל, בעיקר אם חמאס יקבל אותה, אך גם במקרה הסביר שידחה אותה. עם זאת, ניצול ההזדמנויות הגלומות בה תלוי במחויבות אמיתית וארוכת טווח של ישראל - לא רק להמשיך בדיכוי צבאי של חמאס, אלא גם לפעול לשיקום אזרחי ולהסדרה מדינית של רצועת עזה ושל הסוגייה הפלסטינית בכללותה.

הבית הלבן פרסם ב-29 ספטמבר את יוזמת עשרים הנקודות של הנשיא טראמפ להפסקת הלחימה ברצועת עזה ולעיצוב מציאות חדשה של יציבות ושיקום ב"יום שאחרי". ראש הממשלה בנימין נתניהו הודיע על הסכמתו העקרונית לתוכנית, ומספר מנהיגים ערביים ומוסלמיים ובכללם מצרים ואיחוד האמירויות הביעו גם הם תמיכתה ביוזמה. חמאס עוד לא מסר את תשובתו, אך מתגובות שליליות של הג'האד האסלאמי והחות'ים, שהתייחסו ליוזמה כאל קנוניה אמריקאית-ישראלית להמשך ההשתלטות על רצועת עזה, סביר להניח כי חמאס יסרב לה.

בטווח המיידי, התוכנית קובעת כי עם קבלת ההסכם בין הצדדים תיפסק המלחמה, ישראל תחל בנסיגה הדרגתית, וכלל החטופים יוחזרו בתוך 72 שעות. במקביל, יתקיים שחרור נרחב של אסירים פלסטינים וגופות, וחברי חמאס שיבחרו בכך יקבלו חנינה או מעבר בטוח למדינות קולטות. הזרמת הסיוע ההומניטרי תוגבר באופן משמעותי ותופעל על ידי האו"ם, הסהר האדום וגורמים בינלאומיים נוספים, תוך שיקום תשתיות חיוניות והסרת הריסות. במקביל תתחיל הקמת ממשלת מעבר טכנוקרטית פלסטינית, בפיקוח של מסגרת בינלאומית (Board of Peace) בראשות הנשיא טראמפ עצמו, שתהיה אחראית להתווית תוכניות השיקום והשגת מימון לביצוען, עד להשלמת רפורמות ברשות הפלסטינית, שיאפשרו לה לקבל אחריות על הרצועה.

בטווח הבינוני והארוך, היוזמה מציבה קווי מתאר למבנה ביטחוני, כלכלי ומדיני חדש ברצועה. חמאס יודר מניהול הממשל, יידרש למסור את נשקו ותשתיותיו הצבאיות יפורקו. יוקם כוח ייצוב בינלאומי בשיתוף ארצות הברית ושותפות אזוריות, שיהיה אחראי על קליטת הנשק של חמאס ופירוז הרצועה ויאמן כוח משטרה פלסטיני.

ישראל מתחייבת לא לכבוש או לספח את רצועת עזה ותיסוג חלקית מהרצועה: נסיגה ראשונה לקו אחורי יותר עם שחרור החטופים, ונסיגה שניה עד אזורי הגבול שתיעשה במדורג ובהתאמה להתקדמות תהליך הפירוז; מכל מקום, ישראל תשמור על השליטה בפרימטר ובציר פילדלפי לאורך זמן.

במקביל תושק תוכנית שיקום כלכלית הכוללת אזור סחר מיוחד, השקעות בינלאומיות ותעסוקה מקומית, לצד תהליך דה-רדיקליזציה ודיאלוג בין-דתי. עם התקדמות השיקום של רצועת עזה והרפורמות ברשות הפלסטינית, ייווצרו התנאים לאופק מדיני של מדינה פלסטינית, בליווי דיאלוג ישיר בין ישראל לפלסטינים.

אם חמאס יעכב או ידחה את ההצעה, הסעיפים לעיל ייושמו בשטחים שיטוהרו מנוכחותו, אותם יעביר צה"ל בהדרגה לידי כוח הייצוב הבינלאומי. סעיף זה מצביע על **האפשרות ליישום חלקי ומדורג של היוזמה, גם אם חמאס לא יסכים לה**, כאשר בחלקים המטוהרים מחמאס יחלו תהליכי השיקום, ובחלקים שטרם טוהרו ימשיך צה"ל לפעול באופן אינטנסיבי.

להלן ניתוח ראשוני של יוזמת טראמפ, תוך עמידה על היתרונות וההזדמנויות עבור ישראל, כמו גם הסיכונים ונקודות החולשה.

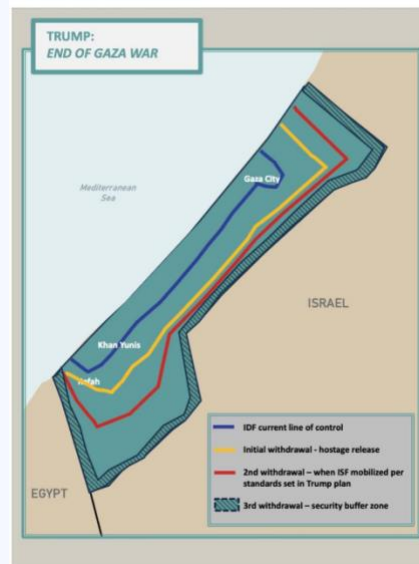
הזדמנויות

בראש ובראשונה, **התוכנית מאמצת את עקרונות הליבה הישראליים**: שחרור כלל החטופים באופן מיידי, הדרה מוחלטת של חמאס מהשלטון, פירוז הרצועה, אחריות ביטחונית גוברת של ישראל, ושמירת נוכחות מתמשכת של צה"ל בגבולות (הפרימטר וציר פילדלפי).

העיקרון של **מְנַהֵל טכנוקרטי פלסטיני תחת פיקוח בינלאומי הוא נכון מבחינה עניינית**. הניסוח הרשמי מגדיר כי מדובר בישות א-פוליטית (בהתאמה לדרישת נתניהו לשלטון פלסטיני שיהיה "לא חמאס ולא הרשות הפלסטינית"), אך **בפועל הוא כנראה ישמור על זיקה לרשות הפלסטינית**, כפי שדורשות מדינות ערב, וזאת לפחות באמצעות הרכב אנשיו (רמז לכך ניתן סעיף 8, שלפיו מעבר רפיח יפתח ויופעל לפי המנגנון שהוחל בינואר 2025, אשר בפועל אויש על ידי אנשי הרשות וידוע כי חלק מהאנשים שסומנו לראשות המנהל המקומי, בוודאי כוח השיטור החדש, מגיעים משורות פת"ח ואנשי הרשות).

מדיווחי התקשורת עולה הרושם כי משך כהונתו של המנהל הטכנוקרטי עשוי לעמוד על מספר שנים. מכל מקום, **חשוב לעמוד על כך שהעברת אחריות וסמכויות מידי המנהל הטכנוקרטי לידי הרשות הפלסטינית תיעשה רק בכפוף לרפורמות משמעותיות ברשות הפלסטינית, ולא בכפוף לקבועי זמן קשיחים** (בשונה מהיוזמה המצרית, שהציעה שהמנהל הטכנוקרטי יפעל במשך שישה חודשים עד שיעביר את סמכויותיו לידי הרשות הפלסטינית).

במישור הביטחוני, עיקרון ההדרגתיות של הנסיגה הישראלית יכול לסייע לשמר לאורך זמן שליטה צה"לית בנקודות מפתח, בדגש על מעטפת הרצועה (הפרימטר וציר פילדלפי) כ"עומק לפנים" בהגנה על ישובי הנגב המערבי ולמניעת הברחות אמל"ח דרך חצי-האי סיני. יתרה מכך, במקרה שחמאס יסרב לעסקה, היוזמה כאמור מקנה לישראל חופש פעולה להמשיך להפעיל את צה"ל לטיהור אזורים בשליטת חמאס, לצד קידום תהליכי הייצוב הפוליטי, הביטחוני והאזרחי בשטחים שטוהרו מחמאס.

במישור המדיני והאזרחי, היוזמה מבטאת הבנה של הצורך בשיקום משולב של המערכת הפוליטית-השלטונית, של מערכות החיים (שיקום התשתיות והכלכלה), ושל החברה הפלסטינית והרעיונות הקיצוניים המושלים בה (דה-רדיקליזציה). אלו יסודות הכרחיים ליצירת אפיק של שינוי חומרי ורעיוני שיתרום ליציבות הרצועה ולצמצום המוטיבציות לפנות לאלימות ולתפיסות עולם קיצוניות.

ההצעה מניחה בסעיפיה האחרונים כי אם ייושמו סעיפיה הקודמים, שכוללים רפורמות עמוקות ברשות הפלסטינית ושיקום של הרצועה, ייווצרו התנאים ל"נתיב אמין למדינה פלסטינית". מדובר בהגדרה חיובית, המאזנת את הצורך לתמרץ את הפלסטינים לאמץ גישה פוליטית מתונה ושלומית יותר, עם שמירת האחריות הביטחונית בידי ישראל ומניעת העברה של סמכויות ריבוניות לידי הפלסטינים כל עוד לא ישנו את גישתם הבסיסית לסכסוך עם ישראל.

סיכונים וחולשות

לצד יתרונותיה, ההצעה האמריקאית כוללת גם פערים ונקודות חולשה ביחס לאינטרסים הישראליים. בראש ובראשונה, סביר להניח שחמאס יתקשה לקבל את התוכנית במתכונתה הנוכחית, מה שיביא להמשך מבוי סתום בנוגע לשחרור החטופים. שנית, התוכנית כוללת פערים בנושא הביטחוני. הענקת חנינה לאנשי חמאס שיתחייבו לא לשוב לעיסוק בטרור היא "גלולה קשה לבלעיה", ולו מטעמים

רגשיים (שכן ביטחונית, כל עוד הם יישארו בתחומי הרצועה, שמורה לישראל הזכות לפגוע בהם אם ישובו לעסוק בטרור). בעייתית עוד יותר היא הנכונות לאפשר לפעילי חמאס להגר למדינה אחרת אם ירצו בכך, שכן שם הם יוכלו להמשיך ולפעול במסגרת הארגון ונגד ישראל. ועדיין, מדובר בויתור סביר, שגם עולה בקנה אחד עם מודלים מוכרים מהעולם לפירוק קבוצות קיצוניות.

הבעיה המרכזית נעוצה בהיעדרו של מנגנון ברור לפירוק מלא של חמאס ולפירוז הרצועה, לרבות הטיפול במנהרות ובקבוצות חמושות אחרות. ברי כי כוח הייצוב הבינלאומי, כמו גם הכוח הביטחוני המקומי שיוקם במודל מנגנוני הביטחון של הרשות הפלסטינית, לא יוכלו, וכנראה גם לא ירצו, להתמודד ישירות ובאופן מלא עם חמאס (ולכל היותר יעסקו בפעולות נקודתיות או בפעילות ב"מעטפת"). נוסף על כך, ההצעה האמריקאית מותירה סימני שאלה בנוגע להיקף ותזמון נסיגת צה"ל, ביחס למידת הפירוז.

סעיף נוסף בהצעת הממשל המחייב הבהרה נוגע לסיוע ההומניטארי אשר - לפי הנוסח שפורסם בתקשורת - יחולק על ידי האו"ם והסהר האדום, לצד ארגונים בינלאומיים נוספים, שאינם קשורים לישראל או לחמאס. **חשיבות היסטורית נודעת לעמידה על כך שאונר"א לא תמשיך להיות חלק ממנגנוני האו"ם הפועלים ברצועה, לא רק בשל השימוש הנרחב שעשה בה חמאס, אלא גם מכיוון שהסכנות מהווה, הלכה למעשה, מנגנון לשימור וטיפוח של תודעת הפליטות וזכות השיבה של הפלסטינים.**

סיכום

יוזמת טראמפ (ולא במקרה) דומה ליוזמות הערביות שהונחו על השולחן מתחילת השנה, החל [ביוזמה המצרית](#) (פברואר 2025) וכלה [ביוזמה הצרפתית-סעודית](#) (יולי 2025). עיקריה – קבלת הדרישה הישראלית לשחרור כלל החטופים, להדרת חמאס מהשלטון, וכן לפירוז הרצועה, הנעת תהליכי שיקום באמצעות שלטון פלסטיני מקומי עם זיקה לרשות הפלסטינית, ומחויבות הצהרתית לעצמאות פלסטינית (בכפוף לעמידה של הפלסטינים בדרישות לרפורמות ברצועת עזה וברשות הפלסטינית), שתאפשר לשוב למסלול הרחבתם של הסכמי הנורמליזציה בין ישראל לבין מדינות ערב.

העיקרון המשמעותי והחשוב בתוכניתו של טראמפ (בדומה [להמלצה שהעלה המכון למחקרי ביטחון לאומי](#), גם [באחרונה](#)), הוא שינוי הפרדיגמה של התכתשות בילטרלית בין ישראל לחמאס, ומעבר לקבלת החלטות על עתיד הרצועה באופן רב-צדדי (בעיקר בין ישראל, ארצות הברית ומדינות ערב) "מעל לראשו" של הארגון, ובגישה המשלבת את המעשה הצבאי עם המעשה המדיני. כך:

- **ישראל נעתרה לדרישות המדיניות שהציבו הערביות כתנאי להירתמותם למאמצי הייצוב האזרחי ולתמיכתם בחופש הפעולה הצבאי של ישראל: הכרה ישראלית בעצם זכותם הלאומית של הפלסטינים למדינה, והתחייבות להימנע מכיבוש קבע וסיפוח של הרצועה;**
- **מדינות ערב, מצדן, נעתרו (מכוח תמיכתן ביוזמת טראמפ) לדרישת ישראל לשמור בידיה את חופש הפעולה להמשך דיכוי חמאס, ולהתנות את עומק הנסיגה של צה"ל בעומק הפירוז של השטח;**

- בנוסף, סעיף 17 בתוכנית קובע, כי גם במקרה שחמאס יסרב ליוזמה, עדיין ניתן יהיה להתחיל לבנות את החלופה השלטונית ולקדם את תהליכי השיקום באזורים מטהרים מחמאס, וזאת בעוד צה"ל ימשיך לפעול לטיהור יתר חלקי הרצועה מנוכחותו הצבאית של חמאס.

בהנחה הסבירה שחמאס יסרב לתוכנית טראמפ (סירוב ישיר או באמצעות הסכמה מותנית), היא לא תביא לשחרור החטופים, וכמו כן, היא אינה מציגה מנגנון יעיל לפירוק חמאס מנשקו ולפירוז הרצועה על ידי כוחות לא ישראלים. אולם, היא יוצרת תנאים לגיוס מחדש של לגיטימציה פנימית וחיזונית להמשך המאבק הצבאי של ישראל בחמאס, לצד תחילת בנייתה של חלופה פוליטית ורעיונית לשלטונו ברצועה. המעבר לאסטרטגיה נכונה ונבונה יותר של ישראל נגד הארגון - רב-צדדית ורגישה לצורכיהן של מדינות ערב, המשלבת מאמצים מדיניים ואזרחיים עם המאמץ הצבאי - עשוי לראשונה ליצור תנאים אמיתיים של לחץ על הארגון להגמיש את תנאיו לסיום המלחמה ולהשבת החטופים. ולצד זאת, האסטרטגיה הזו פותחת מחדש את הדלת להרחבת 'הסכמי אברהם' וקידום תהליכי הנורמליזציה של ישראל באזור.

עם זאת, ניצול ההזדמנויות הגלומות בתוכנית טראמפ תלוי במחויבות אמיתית וארוכת טווח של ישראל - לא רק להמשיך בדיכוי צבאי של חמאס, אלא גם לפעול לשיקום אזרחי ולהסדרה מדינית של רצועת עזה ושל הסוגייה הפלסטינית בכללותה.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט